

“ТАСДИҚ МЕНАМОЯМ”

Директори пажӯҳишгоҳи давлатии
илмӣ-тадқиқотии “Ғизо” –и

Вазорати саноат ва технологияҳои
нави Ҷумҳурии Тоҷикистон

Раҳимова Ф.А.
аз 3 10.06.2023

ТАҚРИЗИ

**муассисаи пешбар ба диссертатсияи Раҳмонова Ҷамилахон
Абдуҳамидовна дар мавзӯи «Коркарди технологияи маҳсулоти
функционалии қаннодии ордӣ бо иловаи ашёи ғайрианъанавӣ дар
мисоли топинамбур» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои
техникӣ аз рӯйи ихтисоси 05.18.01 – Технологияи коркард, нигоҳдорӣ
ва коркарди хӯшагиҳо, лӯбиёгиҳо, маҳсулоти ғалладона, мевагию
полезӣ ва ангурпарварӣ**

Сабабҳои асосии пайдошавии бемориҳои гурногун, ин таъмин нагардидани аҳоли бо моддаҳои ҳаётан муҳим, коҳишёбии назарраси организми зинда аз моддаҳои ҳаётан зарурӣ яке аз омилҳои асосӣ ба ҳисоб меравад. Норасоии табаддулоти сахҳ аз ҳисоби истифодаи ашёи сунъӣ дар таркиби маҳсулоти хӯрокаи дар таъмини аҳолии мамлакат бо озӯкаи солим бевосита таъсири манфии худро мерасонад. Дар чунин шароити душвор таъмини устувории бозори маҳсулоти хӯрокаи дар асоси истифодаи оқилонаи захираву имкониятҳои мавҷуда дар афзунгардони ҳаҷми истеҳсоли маҳсулоти ғизоии ғайрианъанавӣ аз ҷумлаи функционалӣ барои Ҷумҳурии Тоҷикистон ба яке аз вазифаҳои стратегӣ табдил ёфтааст.

Мубрамияти мавзӯи тадқиқот. Дар Тоҷикистон зиёда аз 90%-и истеҳсоли маҳсулоти хӯрокаи ба бахши хусусӣ рост омада, он барои ташаккулёбии заминаи воқеии таъмини аҳоли бо маводи хӯрокаи истеҳсоли ватанӣ имкониятҳои мусоид фароҳам меорад. Ҳамзамон, таназзулҳои истифодабарии заминҳои наздихавлигӣ, заминҳои камобёришавандаи хоҷагиҳои деҳқонӣ кишти сабзавоти ба нигоҳубини маҳсус ниёздорандаро талаб мекунад, ки ин маҳсулоти кишоварзӣ ба хушкӣ ва тағйирёбии иқлим тобоваранд, метавонад сахми худро дар ҳалли амнияти озӯкаворӣ гузорад.

Воридшавии Тоҷикистон ба Созмони умумиҷаҳонии савдо (СУС) ба вучуд овардани заминаи истеҳсолоти рақобатпазирро талаб менамояд. Дар ин раванд масъалаҳои таъмини соҳаҳои саноати хӯрокаи дар заминаи назарияҳои асоснокшуда, афзун намудани ҳаҷм ва номгӯи истеҳсоли маҳсулоти ватани аз лиҳози экологӣ тоза, муайян намудани таносуби унсурҳои моддии ҳаётан муҳим, ҳамоҳангсозии муносибати бозор ба байни истеҳсолкунандагони ватанӣ, миёнаравҳо ва харидорон ҳалли худро бояд пайдо намоянд. Дар истеҳсолоти кишоварзӣ истифодаи навҳои серҳосили зироати кишоварзӣ, ҷорӣ намудани технологияҳои нави инноватсионӣ ва истифодаи иқтисодии дохилии минтақаю зерминтақаҳо барои пешбурди устувори соҳаҳои саноати хӯрокаи мувофиқат намекунанд.

Зарурати баланд бардоштани даромаднокии ва рақобатнокии истеҳсоли маҳсулоти хӯрокаи аз ҷумла маҳсулоти қаннодии ордӣ, таъмини устувори бозори маҳсулоти хӯрокаи дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дастгирии давлатии истеҳсолкунандагони ватанӣ, шаффофият ва таваҷҷуҳи маҳсуросо дар шароити тағйирёбии иқлим инъикоси пурраро ба миён овардааст. Муҳимияти ҳалли масъалаҳои таъмини устувори коркарди технология ва дастурамали маҳсулоти хӯрокаи функционалии қаннодии ордиро бо иловаи концентрати топинамбур, инчунин нокифоягии омӯзиши ҷанбаҳои назариявӣ амалии он интиҳоби мавзӯи таҳқиқоти диссертатсиониро муайян намуд.

Мақсади таҳқиқот. Мақсади таҳқиқот коркарди технологияи маҳсулоти функционалии қаннодии ордӣ бо истифодаи концентрати топинамбур буда, вазифаҳои таҳқиқот ҳалли масъалаҳои зеринро дар бар гирифтааст:

- омӯзиш ва таҳқиқи хусусиятҳои топинамбур, таҳлил намудани миқдори қанднокӣ он вобаста ба мавсими ҳосилгундорӣ (инулин, фруктоза, моддаҳои пектинӣ);

- омӯзиш ва таҳлил намудани таркиби химиявии топинамбур;

- коркарди технологияи маҳсулоти нимтайёр дар асоси топинамбур;

- таҳлили сифати концентрати топинамбур ва муқоисаи он бо нишондодҳои ҳуҷҷатҳои меъёрӣ;

- коркарди дастурамали маҳсулоти функционалии қаннодии ордӣ дар асоси топинамбур;

- истеҳсоли маҳсулоти функционалии қаннодии ордӣ бо иловаи концентрати топинамбур;

- муайянкунии таъсири вояҳои гуногуни концентрати топинамбур ба таркиби маҳсулоти тайёр;

- муайян кардани хусусияти органолептикӣ, физикию химиявӣ кулчаканд бо иловаи концентрати топинамбур;

- ҳисоб намудани дастурамал ва самаранокии иқтисодии маҳсулоти коркардашударо дар бар мегирад.

Навгониҳои илмӣ тадқиқот. Навгониҳои илмӣ тадқиқот оид ба истифодабарии чунин растани беор ба монанди топинамбур ба таркиби маҳсулоти қаннодии ордӣ равона шудааст. Таъсири вояи концентрати топинамбур бо таркиби кулчаканди коркардшуда муайян карда шуда, он имконият медиҳад, ки дар саноати озукаворӣ истифода бурда шавад. Бинобар он, тадқиқоти ба ташкили маҳсулоти нави хӯрокаи таъиноти функционалии дар асоси топинамбур равонашуда имрӯзҳо аҳамияти назариявӣ ва амалӣ дорад.

Аҳамияти амалии натиҷаҳои тадқиқот. Аҳамияти назариявӣ ва амалии тадқиқот саҳеҳ намудани асосҳои назариявӣ ва усулии тадқиқоти таркибӣ ва истифодабарии маҳсулоти таъминоти функционалӣ, концепсияи ташкилдихандаи асосии ғизои солим барои аҳоли мебошад. Барои истеҳсоли маҳсулоти коркардшаванда, ашёи хоми функционалӣ, ки дар таркибаш миқдори муайяни макро ва микро нутриентҳои фаъол дорад ва бо моддаҳои биологӣ бой мебошад, истифода бурда шуд. Вобаста ба ин, ҷустуҷӯи манбаҳои нави захираҳои ғизоӣ ва истифодаи маҳсулоти хоми ғайрианъанавӣ пайдоиши растанигӣ дошта, ки барои истеҳсоли маҳсулоти функционалии ғизоӣ яке аз масъалаҳои муҳимми соҳаи саноати хӯрокаи мебошад, ҳал карда шуд.

Интишорот. Муқаррароту натиҷаҳои асосии тадқиқоти илмӣ дар 11 кори илмӣ муаллиф, аз ҷумла 1 нахустпатент, 3 мақола дар маҷаллаву нашрияҳои мансуб ба феҳристи маҷаллаву нашрияҳои тақризшавандаи ҚОА ва 3 мақола дар ИИИР (РИНЦ), 4 мақола дар конференсияҳои байналмилалӣ ва ҷумҳуриявӣ нашр шудаанд. Ҳаҷми умумии интишорот оид ба мавзӯи диссертатсия 6,1 ҷузъи чопиро ташкил додааст.

Натиҷаҳои тадқиқот дар ҷаласаи васеи кафедраи технологияи маҳсулоти хӯрокаи факултети муҳандисӣ-технологии Донишгоҳи технологияи Тоҷикистон маъруза карда шуда, барои Ҳимоя ба шӯрои диссертатсионии 6D. ҚОА- 050 тавсия карда мешавад.

Тавсияҳо оид ба истифодабарии амалии натиҷаҳо. Истифодаи топинамбури нави “Сарват” ҳамчун манбаи моддаҳои ғизоӣ аз ҳисоби дар таркиби худ зиёд доштани миқдори инулин, ки зиёда аз 60%-ро дар концентрат ташкил медиҳад, ба роҳ монда шавад. Истеҳсоли концентрати топинамбур аз рӯи амалиёти технологияи шустушӯӣ, резакунӣ бо андозаи 1мм ғафсӣ ба намуди

баргча, хушккунии ашёи резашуда тахти ҳарорати $t=55-65^{\circ}\text{C}$ дар давоми $s=4.5-5.5$ соат ва майдакунии баргчаҳои хушкшуда дар майдакунак бояд иҷро карда шавад. Барои мукамалгардонии таркиби маҳсулоти қаннодии ордӣ концентрати топинамбур ба дастурамали маҳсулоти 10% аз массаи орд истифода бурда шавад. Номгӯи маҳсулоти истехсоли ватанӣ аз ҳисоби истифодаи растании арзиши ғизогии баланддошта, яъне топинамбур афзун карда шавад.

Хулоса

Натиҷаҳои ба дастовардаи унвонҷӯ дар доираи тадқиқоти назариявӣ ва амалӣ, математикӣ ва компютерӣ, ки фарогирии коркарди технологияи маҳсулоти функционалии қаннодии ордӣ бо иловаи ашёи ғайрианъанавӣ мебошад, дар самти таъмини амнияти озуқаворӣ ва саноатикунони босуръати кишвар, метавонад саҳми босазо гузорад.

Дар баробари натиҷаҳои зиёди илмӣ, дар матни диссертатсия баъзе камбудихо ба назар мерасад:

1. Дар таҳқиқот муаллиф оиди танҳо ду навъи топинамбури парвариши ватанӣ кори илмӣ иҷро намудааст, ҳол он, ки дар Ҷумҳурии Тоҷикистон зиёда аз 20 навъи топинамбур парвариш мешавад.

2. Хуб мешуд, ки дар кори илмӣ оиди ҳаҷми солони парвариши растании топинамбур маълумот оварда мешуд.

3. Унвонҷӯ дар вақти иҷроиши кори диссертатсионӣ аз корҳои олимони ватанӣ ниҳоят кам истифода бурдааст.

4. Истифодаи топинамбурро дар намуди тару тоза ба таркиби маҳсулоти коркардшуда дида нашудааст.

5. Дар диссертатсия баъзе хатогиҳои имлоӣ ба назар мерасад.

Эродҳои дар боло қайд шуда, ба сифати иҷроиши кори илмӣ ва муҳимияти он ягон таъсири манфӣ намерасонад ва ҳосияти тавсиявӣ дорад. Матни диссертатсия асосан ин таҳқиқоти илмии унвонҷӯ мебошад. Дар диссертатсия ягон маълумоти сирри давлатӣ дошта ё иттилооте, ки ба паҳнкунии он тибқи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон манъ аст, мавриди истифода қарор нагирифтааст. Автореферат ва натиҷаҳои илмӣ бо эътимоди кофӣ мазмуну мӯҳтавои тадқиқоти гузаронидашуда ва сохтори асосии диссертатсияро инъикос мекунад.

Ҳамин тариқ, диссертатсияи Раҳмонова Ҷамилахон Абдухамидовна дар мавзӯи «Коркарди технологияи маҳсулоти функционалии қаннодии ордӣ бо иловаи ашёи ғайрианъанавӣ дар мисоли топинамбур» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои техникӣ аз рӯи ихтисоси 05.18.01 – Технологияи

коркард, нигоҳдорӣ ва коркарди хӯшагиҳо, лӯбиёгиҳо, маҳсулоти ғалладона, мевагию полезӣ ва ангурпарварӣ, ки ба ҳимоя пешниҳод шудааст, тадқиқоти мукаамали анҷомёфта ҳисобида шуда, ба тамоми талаботу меъёрҳои муайяннамудаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгӯ аст ва ҳуди муаллиф сазовори номзади илмҳои техникӣ аз рӯи ихтисоси мазкур мебошад.

Тақриз аз тибқи натиҷаҳои муҳокимаи диссертатсия дар ҷаласаи Шӯрои олимони пажӯҳишгоҳи давлатии илмӣ-тадқиқотии “Ғизо” –и Вазорати саноат ва технологияҳои нави Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 10 октябри соли 2023, суратҷаласаи № 4 тасдиқ гардидааст.

Раиси ҷаласа, директори Пажӯҳишгоҳи давлатии илмӣ-тадқиқотии “Ғизо” –и Вазорати саноат ва технологияҳои нави Ҷумҳурии Тоҷикистон номзади илмҳои биологӣ

Рахимова Ф. А.

Котиби ҷаласа, котиби илмии Пажӯҳишгоҳи давлатии илмӣ-тадқиқотии “Ғизо” –и Вазорати саноат ва технологияҳои нави Ҷумҳурии Тоҷикистон

Волкова Т.В.

Эксперт:
Мушовири калони илмӣ,
доктори илми тибб, профессор

Азонов Ч.А.

Тасдиқ мекунам.
Сардори шӯъбаи кадрҳои Пажӯҳишгоҳи давлатии илмӣ-тадқиқотии “Ғизо” –и Вазорати саноат ва технологияҳои нави Ҷумҳурии Тоҷикистон

Набиева Ф.С.